Diversificació d'activitats per treballar el territori a través de l'aprenentatge de la llengua catalana com a segona llengua en el context del sistema educatiu francès al Principat d'Andorra

Alexandra Monné
Universitat d'Andorra
amonne@uda.ad

Rebut: 2 de juny de 2021

Acceptat: 9 d'agost de 2021

Resum

L'experiència didàctica *Dossier de parròquia*, portada a terme a l'assignatura Didàctica de les Llengües II del bàtxelor en Ciències de l'Educació de la Universitat d'Andorra, mostra com l'aprenentatge a través del treball per projectes pot mobilitzar els coneixements i les competències lingüístiques i culturals de la formació inicial de mestres. Els estudiants universitaris, a partir d'un treball previ d'anàlisi de materials educatius, dissenyen una proposta didàctica en forma de dossier per a alumnes d'últim curs d'educació primària del sistema educatiu francès.

1. Context

L'experiència didàctica que presentem a continuació és una activitat que es va dur a terme amb els estudiants del bàtxelor de Ciències de l'Educació de la Universitat d'Andorra (UdA). Per tal d'activar nous esquemes de coneixement, així com habilitats interculturals i multilingüístiques, es va dissenyar el Dossier de parròquia com a recurs didàctic que mobilitza coneixements sobre la cultura andorrana i la llengua catalana. L'experiència se centra en les àrees de les ciències socials i de les llengües, respectivament, i es fonamenta en tres pilars clau: el coneixement del patrimoni, l'aprenentatge de la llengua catalana com a segona llengua i l'aprenentatge a través del treball per projectes. Tenint en compte això, demanàvem als estudiants universitaris que dissenyessin un dossier pensant en alumnes de l'últim curs d'educació primària del sistema educatiu francès i que, per tant, aprenen català com a segona llengua.¹

¹ Les llengües obligatòries del sistema educatiu francès a Andorra en l'etapa d'educació primària són el francès i el català. El francès és llengua vehicular i el català, que és la llengua nacional, s'ensenya com a segona llengua a l'assignatura obligatòria de llengua i medi durant tres hores a la setmana a través del programa estatal de formació andorrana.

La importància d'aprofundir en el coneixement del patrimoni cultural d'Andorra en el context de la formació inicial de mestres permet reflexionar a nivell psicopedagògic i didàctic sobre les actituds existents cap a la pròpia cultura. El coneixement del patrimoni implica la introducció d'aspectes com la convivència, la valoració i la validació de l'altre, així com la interacció a través del mutu reconeixement (Sabariego, 2003).

2. Objectius

Els objectius generals d'aquesta experiència se centren a (1) impulsar l'aprenentatge de la llengua catalana com a segona llengua, (2) conèixer el patrimoni a les aules tant universitàries com escolars i (3) dissenyar un recurs educatiu sobre la cultura andorrana en llengua catalana dirigit a infants d'edats de tercer cicle de primària a través del qual s'activen les competències culturals i lingüístiques. Aquests objectius generals es concreten en els següents objectius específics:

1. Crear un material educatiu aplicat que permeti un apropament entre l'escola i la universitat, per a la construcció de coneixement al voltant de la llengua i cultura pròpia d'Andorra.
2. Incrementar la competència comunicativa dels futurs mestres en l'aplicació de la didàctica en llengua catalana.
3. Incorporar aspectes de la cultura andorrana en els seus treballs pràctics i programacions.
4. Promoure la llengua oficial i cultura d'Andorra a l'aula.

3. Competències

A la taula 1 queden reflectides les competències específiques que l'assignatura Didàctica de les Llengües II pretén aconseguir, així com el nivell o grau de desenvolupament de cada competència en referència al pla d'estudis del bàtxelor en Ciències de l'Educació (BCE) de la Universitat d'Andorra. La numeració correspon a les competències específiques d'aquesta titulació i que es tenen en compte en aquest projecte. És així que trobem, per exemple, BCE1 BCE11 quan alguna d'aquestes competències inclou més d'un aspecte a destacar. D'altra banda, cada competència té tres nivells d'assoliment: el nivell 1 equivaldria a un nivell superficial; el 2, a un nivell mitjà, i el nivell 3, a un de superior. Aquest 1, 2, o 3 el determina el pla d'estudis en funció del curs en què s'ofereix l'assignatura. Quan es diu que s'assoleix la competència a un nivell 1, és perquè hi ha altres assignatures que també contemplen la mateixa competència però que l'eleven a un nivell superior. I quan la competència s'assoleix a un nivell 3 és perquè les altres assignatures l'han desenvolupat a nivells inferiors. Vegem tot el que hem dit fins ara, a la taula 1.

Taula 1. Taula de competències específiques del bàtxelor en Ciències de l'Educació de l'UdA per a l'assignatura i nivells de desenvolupament.

Assignatura	Didàctica de les llengües II			
Grau de desenvolupament de la competència		1 Identifica, coneix i comprèn	2 Analitza, classifica i aplica	3 Sintetitza, avalua i dissenya situacions d'aprenentatge
Competències específiques				
BCE1 Comunica en un context multilingüe				
BCE11	Domina l'ús de la llengua			3
BCE12	Fomenta els trets multilingües			3

BCE2 Comprèn els continguts i la seva validesa				
BCE21	Comprèn els continguts curriculars		2	
BCE22	Comprèn la didàctica específica			3
BCE3 Planifica, dissenya i du a terme processos d'e/a				
BCE31	Planifica i dissenya processos d'e/a			3
BCE32	Du a terme processos d'e/a			3
BCE4 Planifica, dissenya i du a terme processos d'atenció a la diversitat				
BCE41	Planifica intervencions adaptades		2	
BCE42	Gestiona l'heterogeneïtat del grup		2	
BCE8 Implica els alumnes en el seu procés d'e/a				
BCE81	Implica els alumnes en el seu procés d'e/a	1		
BCE11 Garanteix la progressió en els aprenentatges				
BCE111	Regula els processos d'aprenentatge		2	

A la taula 2 es presenten les competències que l'experiència del Dossier de parròquia mobilitza, que coincideixen amb les del bàtxelor.

Taula 2. Taula de competències mobilitzades per l'experiència educativa Dossier de parròquia

Competències específiques	
BCE11	Domina l'ús de la llengua
BCE12	Fomenta els trets multilingües
BCE21	Comprèn els continguts curriculars
BCE22	Comprèn la didàctica específica
BCE31	Planifica i dissenya processos d'e/a
BCE32	Duu a terme processos d'e/a
BCE41	Planifica intervencions adaptades
BCE42	Gestiona l'heterogeneïtat del grup
BCE81	Implica els alumnes en el seu procés d'e/a
BCE111	Regula els processos d'aprenentatge

4. Metodologia

Aquesta experiència es basa en la metodologia de l'aprenentatge basat en projectes (ABP) com una proposta estratègica en la qual l'estudiant deixa de ser un subjecte passiu per ser l'agent actiu del seu aprenentatge (Dewey, 1967). En el cas que estem presentant, van participar-hi deu estudiants universitaris de segon curs del BCE, que havien de dissenyar un dossier amb activitats per a 42 escolars de l'escola francesa de primària d'Ordino a la classe de CM2 (equivalent a 5è de primària).

Durant l'elaboració del Dossier de parròquia, es van establir un seguit de fases que responen als principis constructivistes següents:

- Introduir el projecte per motivar i convidar l'estudiant a resoldre un repte educatiu.
- Informar els estudiants sobre les competències a desenvolupar i les expectatives d'aprenentatge.
- Organitzar els equips de treball, planificar les tasques i consensuar un calendari.
- Tutoritzar i guiar el treball dels estudiants.
- Presentar i defensar les propostes de cada estudiant.
- Reflexionar i avaluar conjuntament: fomentar l'autoavaluació, l'avaluació entre iguals i l'avaluació del professorat.

5. Experiència Dossier de parròquia

L'objectiu del Dossier de parròquia és fer una unitat didàctica sobre cada parròquia d'Andorra. L'experiència integra un conjunt de set dossiers: un per a cada parròquia,² destinat a infants d'11 anys del sistema educatiu francès.

Cadascun d'aquests dossiers inclou entre 50 i 100 activitats que permeten treballar de manera lúdica i globalitzada continguts relacionats amb cada parròquia en diferents àmbits de l'àrea de medi social. Els estudiants s'han inspirat en el joc del Trivial per crear activitats d'aprenentatge, que promouen habilitats de tipus mecànic, analític, sintètic, creatives, comunicatives, interdisciplinàries, de sortida i de recerca, i d'avaluació, que activen habilitats de coneixements previs, reforç, aprofundiment i de síntesi final. La proposta es fa en llengua catalana per reforçar les necessitats lingüístiques del grup classe. Per tal que es puguin posar en pràctica les activitats a les escoles, les activitats van acompanyades d'un manual explicatiu amb instruccions d'ús per als mestres i jugadors, així com el material necessari per poder resoldre cada activitat.

El Dossier de parròquia és un recurs educatiu amb una gran varietat de temàtiques per treballar continguts de diferents àmbits:

1. llengua (llengua oficial i les més parlades, etimologia dels topònims, gentilicis, llegendes, dites, refranys);
2. elements de l'espai i territori (edificis emblemàtics, museus i cases pairals);
3. història (prehistòria, Pariatges, Consell de la Terra, Manual Digest, Politar andorrà, dates històriques);
4. societat (oficis antics);
5. economia (sectors econòmics);
6. cultura (festes tradicionals, elements de patrimoni, falles);
7. política (poders polítics, cònsols, consellers, caps de govern, coprínceps, departaments i àrees del Comú);
8. institucions (Batllia, Casa de la Vall, Consell, Comú, Govern);
9. geografia (situació al mapa, pics, refugis, valls, ports de muntanya, parcs naturals, pobles per parròquia, coordenades, carrers, rutes, itineraris, codis postals, indrets);
10. hidrografia (llacs, fonts i rius);
11. flora (flors, vegetació i arbusts);
12. fauna (animals);

² Es van tractar set parròquies: Andorra la Vella, La Massana, Ordino, Encamp, Canillo, Sant Julià i Escaldes Engordany.

13. gastronomia (plats típics);
14. art (esglésies, campanars, ponts, pintures, frescos, escultures, arquitectura, castells, balmes);
15. música (himne, balls típics);
16. demografia i estadística (nacionalitat, edat, gènere, parròquia, llengua, natalitat, mortalitat, gentilicis);
17. simbologia (escut, bandera, lema),
18. i personatges cèlebres, patrons i mites.

El dossier conté divuit temàtiques i cada una equival a una parcel·la del coneixement del territori andorrà. El resultat final és un dossier amb activitats d'aprenentatge variades que impliquen diferents habilitats com les següents:

- activitats mecàniques (encerclar, diferenciar de veritable o fals, unir punts, fer recorreguts, relacionar, identificar, localitzar, enumerar, desxifrar jeroglífics, simetries)
- activitats d'anàlisi (sopes de lletres, penjats, omplir buits, trobar les diferències)
- activitats de síntesi (resumir, sintetitzar)
- activitats creatives (fer cal·ligrames, escriure poesies, pintar, dibuixar, fer murals, fotografiar, fer maquetes)
- activitats comunicatives (mots encreuats, anomenar, cantar, narrar, descriure, contar, endevinar, llegir, escriure, dramatitzar, aprendre dites i refranys populars, fer exposicions orals, debats, receptes, escriure cartes, exposar l'opinió, ballar)
- activitats interdisciplinàries (elaborar gràfics i piràmides de població, fer frisos cronològics, interpretar plànols)
- activitats de sortida (fer sortides in situ, orientar-se)
- activitats de recerca (anar als arxius, enquestar, entrevistar)

6. Avaluació

A la taula 3 es presenten els indicadors d'avaluació emprats per a cada Dossier de parròquia. Els indicadors que s'han considerat per avaluar l'experiència permeten activar els diferents aspectes que es tenen en compte per mobilitzar les competències específiques tot respectant les fases de la metodologia d'ABP, que posiciona l'estudiant al centre de la seva formació. D'aquesta manera, se li genera interès per investigar i trobar solucions a un problema significatiu i contextualitzat en la realitat permetent avaluar-se i regular el seu propi aprenentatge (Kilpatrick, 1918).

Taula 3. Taula d'indicadors d'avaluació del Dossier de parròquies

Nom de la parròquia	Andorra	La Massana	Ordino	Encamp	Canillo	Sant Julià	Escaldes Engordany
A. Àmbits temàtics (Total 18)	Llengua						
	Espai i territori						
	Història						
	Societat						
	Economia						
	Cultura						
	Política						
	Institucions						
	Geografia						
	Hidrografia						
	Flora						
	Fauna						
	Gastronomia						
	Art						
	Música						
	Demografia i estadística						
	Simbologia						
	Personatges, patrons i mites						
B. Activitats (Total 12)	Tipologia	Tipus	Nombre d'activitats	Observacions			
	Aprentatge (Total 8)	Anàlisi					
		Síntesi					
		Mecànica					
		Sortida					
		Interdisciplinari					
		Recerca					
		Comunicativa					
		Creativa					
	Avaluació (Total 4)	Coneixements previs					
		Reforç					
		Ampliació					
		Final					

C. Interacció	Baixa	Mitja	Alta	
D. Tutories prèvies	Inicial	Mitja	Final	
E. Guia didàctica	Sí	No		
F. Material addicional	Sí	No		
G. Autoavaluació	Sí	No		
H. Coavaluació	Sí	No		

A partir dels indicadors d'avaluació del Dossier de parròquia, que serveixen com a guia per saber si les propostes educatives fetes s'adeqüen als objectius i competències, s'estructuren els resultats d'aprenentatge. Per això, s'ha dissenyat una rúbrica per establir uns resultats d'aprenentatge i els nivells d'assoliment inspirada en la Guia per avaluar el disseny de les activitats educatives patrimonials del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, tal com es mostra a la taula 4. Per tant, per a l'avaluació s'han desplegat una sèrie d'eines, com són la taula d'indicadors d'avaluació per a cada dossier didàctic i els resultats d'aprenentatge des del binomi patrimoni cultural i llengua catalana.

Taula 4. Rúbrica de resultats d'aprenentatge

Grau d'assoliment	Nivell baix (1)	Nivell mig (2)	Nivell alt (3)
El material permet la interacció amb l'entorn	L'activitat educativa és tancada i no promou les aportacions i raonaments de l'alumnat	L'activitat educativa permet que l'alumnat faci observacions i raonaments, però no els té en compte a l'hora de desenvolupar l'activitat	L'activitat educativa té un plantejament estimulant i obert i s'enriqueix a partir de les observacions i aportacions de l'alumnat
Fomenta la competència comunicativa en llengua catalana	L'activitat educativa no té present ni actituds ni valors de tipus lingüístic en el disseny de l'activitat	L'activitat educativa incorpora algunes actituds i valors de tipus lingüístic, però no els explicita en el disseny de l'activitat	L'activitat educativa fomenta actituds i incorpora valors de tipus lingüístic com a element intrínsec al disseny de l'activitat
Incorpora aspectes del patrimoni andorrà	No es produeixen connexions entre situacions reals conegudes per l'alumnat i els elements patrimonials	Es produeixen connexions entre situacions reals conegudes per l'alumnat i elements patrimonials en moments molt puntuals de l'activitat educativa	Es produeixen connexions entre els elements patrimonials i les situacions reals conegudes per l'alumnat al llarg de l'activitat educativa

Promou la llengua catalana i la cultura andorrana	L'activitat educativa no utilitza mai elements de la cultura andorrana ni de la llengua catalana per presentar un discurs pedagògic coherent amb els objectius d'aprenentatge	Només ocasionalment l'activitat educativa utilitza alguns elements de la cultura andorrana i de la llengua catalana per presentar un discurs pedagògic coherent amb els objectius d'aprenentatge	L'activitat educativa relaciona els elements de la cultura andorrana i de la llengua catalana per presentar un discurs pedagògic coherent amb els objectius d'aprenentatge
---	---	--	--

7. Conclusions

En el desenvolupament de les sessions a l'escola, els estudiants universitaris van vehicular els seus dossiers en llengua catalana, ja que a l'escola francesa el català es treballa com a segona llengua. Prèviament, els estudiants ja coneixien els plantejaments lingüístics de l'àrea de formació andorrana d'aquesta escola i per tant van poder incorporar-los en els seus dissenys.

Projectes col·laboratius d'aquest tipus donen sentit a la metodologia d'aprendre a aprendre, tot engrescant les institucions escolars i els diferents agents implicats, com ara els mestres i alumnes a l'escola, i els professors i estudiants a la universitat, que fan que l'ensenyança es posi al servei de l'aprenentatge i es doni un procés d'enriquiment mutu.

Aquesta experiència se situa en la línia de donar resposta a les possibles necessitats formatives dels futurs professionals i té l'objectiu d'establir ponts entre l'escola i la universitat. A més, planteja un treball interdisciplinari, tant de la llengua catalana com del patrimoni andorrà, per poder viure en societat d'una manera més democràtica i sostenible (Consell d'Europa, 2018).

Referències

Consell d'Europa. (2018). Reference framework of competences for democratic culture - Volume 1: Context, concepts and model. <https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>

Dewey, J. (1967). *Experiencia y educación*. Losada.

Generalitat de Catalunya. (2018). Departament de Cultura. *Guia per avaluar el disseny de les activitats educatives patrimonials*. Museu 2030. https://cultura.gencat.cat/web/.content/dgpc/museus/08.recursos/publicacions/quaderns/02_Guia-avaluar-disseny-activitats-educatives-patrimonials.pdf

Kilpatrick, W. H. (1918). The project method. The use of the purposeful act in the educative process. *Teachers College Bulletin. Tenth Series* 3(12). Teachers College, Columbia University.

Sabariego, M. (2003). La formación del profesorado en educación intercultural. *Temps d'Educació*, 27, 33-52. <http://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/view/126376>